

Egy hallássérült tapasztalatai a felsőoktatásban

Ondrejcsák Eszter

A pedagógusnak hangsúlyoznia kell, hogy a gyerekek közötti teljesítménykülönbség természetes jelenség, mindenki másképp gondolkodik, ezáltal másképp is cselekszik, másképp fejezi ki magát, más a viselkedése. Támogatnia kell a gyermekek természetes kíváncsiságát, egyéni tapasztalatait, azokat kiemelve mindenkinek tegye lehetővé, hogy kitűnjön valamiben. Fontos, hogy mint jól orientálódó felnőtt tolerálni tudja az említett egyéni eltéréseket. Nyerjen meg a közösségért, a közös célért és érdekekért minden gyors és lassú reakciójú, szépen, pontosan és kevésbé elfogadhatóan dolgozó, aktív és passzív gyermeket. A gyenge pontok nem mindig hibák, hanem gyakran a lassabb fejlődés jelei, és az ilyen gyerekek több gyakorlásra van szüksége, s letöri őt a sok kudarc. A gyorsan dolgozó gyereket igényesebb feladattal lássuk el, hogy ne szokjon hozzá a kis erőfeszítéshez, mert őt meg unottá tehetjük általuk. Legyen a gyermekeknek választási lehetőségük könnyebb vagy nehezebb feladat megoldásában is. A sikeres megoldás ösztönzi majd a továbblépésre. Az eltérő fejlettségű gyermeknek minden helyzetben joguk van más ütemben haladni. Csak a saját fejlődési szintjüknek megfelelő kihívásokkal találkozó gyermek/tanuló lehet jó közérzetű, magabiztos és kreatív. Egyéni bánásmódra mindenkinek szüksége van, annak is, aki sajátos tulajdonságával nem hívja fel magára a figyelmet. (Meglehet, hogy csak idő kérdése.)

Egy egyetemi tanár a minap azt mondta, álomvilágban élek. Az én világom azonban nem rózsafelhőkkel teli édes álmok sorozata, ahol a főszeplő illúziókban ringatva önmagát tölti mindennapjait, hanem ádáz küzdőtér egy elképzelhetetlen célért: hogy kutató legyenek.

Nem a tanárom az egyetlen ember, aki úgy gondolja, elérhetetlen álmokat kergetek, amikor doktoranduszi tanulmányokat folytatok – hiszen a közvélemény megegyezik abban, hogy egy hallássérült számára nincs jövője a kutatói szakmának. Elképzelhetetlen ugyanis, hogy egy hallássérült ebben a versengő világban, ahol az esélyei majdnem egyenlők a nullával, kitartóan küzdjön nyolc évig nap mint nap abban bízva, hogy egyszer talán elérje a célját. Nem magáért, hanem másokért. Mert végül is erről van szó.

Ahhoz ugyanis, hogy valaki kutató legyen, legalább nyolc évig felsőfokú tanulmányt kell végeznie, két-három idegen nyelven beszélnie, mert ezt kevesebbet nem adják. És ezek az évek reggeltől estig a tanulásról szólnak igen kevés pihenéssel, mert ezt másképp nem lehet. Persze csak ha jól akarod csinálni. Az egészséges ember számára persze egészen másképp működik az egyetemi élet. Lehet délig aludni, csak vizsgaidőszakban készülni, és szórakozni, szórakozni. Így viszont az eredményt nem éred el. De még a közelébe sem kerülsz, főleg ha hallássérült vagy. Az egészséges emberektől ugyanis ők többnyire (ebből a szempontból) abban különböznek, hogy mikor „végighallgatták” az előadásokat, haza kell menniük és utánanézniük, vajon miről is beszélhettek aznap a tanárai. Merthogy nem hallják a kb. 1 óráig tartó egy-egy előadásnak a negyedét sem, az biztos. Néhány kivétellel.

Én többnyire nem hallottam, ami az általam látogatott középiskolában és egyetemen hangzott el egy ilyen órán/előadáson. De bementem, mert egyetemen csak három alkalommal lehet hiányozni, és végigültem az előadásokat. Aztán néha nem mentem,

mert minek. Az idő véges, nekem pedig írni, olvasni, tanulni kell, néha pihenni is jó lenne, míg más csoporttársam többnyire nyugodtan megvan a tanári jegyzeteivel. Aztán, hogy mégis tudjam, miről beszéltek a tanárain, elkértem a hallgatóktól a jegyzeteiket. Természetesen nem mentem vele semmire. Legalábbis Magyarországon nem. Többnyire rosszul lejegyzetelt hézagos szavak és mondatok. Ilyenkor az ember fogja a tematikát, amit a tanár év elején kiosztott, aztán neki-lendül elolvasni minden felsorolt irodalmat. Egy hétre nem egy könyv jut, hanem hat-hét, ha pedig szemináriumi munkát is kell írni, többnyire tíz. Így az ember többet tanul önerőből, mint ami eredetileg meg volt szabva neki. Nem azért, mintha ne lenne jobb dolga, hanem mert nincs más választása.

Egy hallássérült egyetemista ugyanis valójában csak magára számíthat. Nem hagyatkozhat az előadásokra, a jegyzetekre, a nyelvórákra, hogy majd a tanár megtanítja azt az idegen nyelvet, amit nem is hall rendesen. De bemegy minden egyes nap, mikor tanítás van, eljártssa, hogy minden rendben van, miközben az emberek egy része önmagát sajnálta fekszik az ágyában egész nap, nézi a tv-t, mert egyszerűen nincs kedve dolgozni.

Nincs munka – szokták mondani.

Persze lehet, sőt valószínű, hogy nekem se lesz munkám. Viszont elég ok-e ez arra, hogy meg se próbáljam, használhatónak bizonyulok-e valaminek?

Meg lehet kérdezni, milyen lehetőségei vannak egy hallássérültnek a munkaerőpiacon. Végezhet gyári munkát, lehet raktáros vagy dolgozhat bevásárlóközpontokban stb., egyszóval végezhet bémunkát, amivel semmi gond nincs, rájuk is nagy szükség van. De mi történik akkor, ha egy hallássérült csillagász szeretne lenni? Mert ha nehézségek árán még el is végzi az egyetemet, nem sok foglalkozás akad, ami megfelelő lenne a számára. Ez a néhány tízezer ember (a 2009-es statisztikai adatok szerint Magyarországon kb. 60-80 ezer), meg

akik a jövőben születnek, úgy néz ki, „nem érdemlik meg”, hogy számukra speciális főiskola épüljön. A lényeg, hogy futballstadion legyen minél több, hogy a fociban le ne maradjon az ország más országoktól.

Aztán ott vannak a tanárok is. Többségük nem tudja, mit is kezdjen egy hallássérült hallgatóval, hogy beszéljen vele, mit csináljon. Zavarban vannak. Ezt meg kell mondani – hangzik el mindig év elején. Majd ezt követően egyesek keresztülnéznek az ilyen hallgatókon, mások őket hibáztatják, amiért nem válaszolnak a szemináriumon feltett kérdésekre, és ebből adódóan lerontják a jegyeiket, megint mások megalázzák őket az órán, amiért nem hallották a kérdést, egy kis részük pedig segíteni szeretne, de fogalma sincs, hogyan.

Ahelyett tehát, hogy a hallássérült hallgatókat tisztelve olyan feltételeket szabnának, amit azok teljesíteni is tudnak, vagy legalább betartanak az ilyen hallgatókra vonatkozó, minisztériumi szabályokat – gúnyosan mosolyognak. Pedig a hallássérült nem külön bánásmódot vagy kivételezést kér – értsük meg jól –, csupán egyenlő esélyeket. A középfokú intézményekben is, nemcsak az egyetemeken. Mert „dicső márványba” szedett eszmék mindig voltak és vannak, amiket éltetni illik és kell, hiszen ezért vagyunk jóérezsű magyar emberek, de a gyakorlati megvalósítás már nehezkésen működik.

Azonban nem akarom az olvasóval elhithetni, hogy csak ilyen tanárok léteznek, és minden egyetem kész rémálom. Néhány hallgatótárs nagyon jó segítő lehet, és néhány tanár valóban megtalálja a megfelelő módot ahhoz, hogy közelítsen egy hallássérült hallgatóhoz. Elsősorban tiszteli őt, mert minden ember megérdemli a tiszteletet (ez is milyen vicces eszme, nem igaz?), becsüli, mert látja az erőfeszítéseit a tudásért, lehetőség szerint segíti, mert bízik benne, hogy talán sikerül elérnie a célját. És ami még ennél is fontosabb: lehetőséget ad neki. Lehetőséget biztosít számára ahhoz, hogy bebizonyítsa, ő is képes mindarra, amire egy egészséges ember képes lenne. Lehet, hogy nagy erőfeszítések árán, de akkor is képes.

Az ilyen tanár elhiszi, hogy a hallgatója képes elsajátítani egy nyelvet vagy kiváló publikációt írni, konferencián előadni, mert az ilyen tanár tudja, hogy a hallgatója akkor is a

legjobb oldalát mutatja, ha otthon előtte napokig azon aggódik, mi lesz, ha valamit félreért és kudarcot vall. Mert az ilyen tanár tisztában van a hallgatója képességeivel. Bizik benne. Az ilyen tanár azt mondja: „Aki magát kineveti, az önmagáról állít ki szegénységi bizonyítványt.” És ezt mondja a családtag is, a barát is, sőt minden jóérezsű ember. Akik pedig nem így vélekednek, számítanak valamit? Hisznek valamiben? Tesznek másokért valamit?

Nem tesznek! Nem is hisznek! A hithez remény kell, szeretet kell, szív kell.

Eddig két egyetemen tanultam magyar irodalmat. Egy szlovákiai és egy magyarországi egyetemen. Úgy találtam, hogy nem egy adott egyetem vagy a szak jelenti a problémát, hanem az oktatási rendszer/módszer, ami nem megfelelő a hallássérült hallgatóknak, illetve a környezet hozzáállása az ilyen hallgatókhoz.¹

A magyarországi egyetemektől eltérően, ahol a szemináriumok többnyire a tanár-hallgató közti dialógusra épülnek, a szlovákiai magyar oktatási rendszerben a szemináriumi követelmények között a doktori iskoláig többnyire nem szerepel ez a tanítási módszer, helyette rövid hallgatói előadások tartása a jellemző. Ez inkább megfelel egy hallássérült hallgató helyzetének, hiszen így nem kerül hátrányba hallgatótársaitól. Számonkéréskor azonban a tanár általában a saját mondandóját szeretné visszahallani a tanulótól, ami hátráltatja a tanulási folyamatot. Ezzel nincs is semmi baj, azonban az egyik problémát egy hallássérültnek – ahogy említettem – az előadásokon való jegyzetelés jelenti. Teljes bizonyossággal állíthatom, hogy a tantárgyakat emiatt nem tudtam volna teljesíteni a segítő barátaim nélkül, akik gyakran az egész előadást szó szerint igyekeztek lejegyzetelni. Ebből a szempontból a magyarországi egyetemeken nagyobb a hallgatók önállósága, hiszen ott a tanárok, tapasztalataim szerint, inkább azt igénylik, hogy a hallgató a vizsgán a tematikában megadott szakirodalmak tartalmát mondja vissza. A szlovákiai magyar tanári szakokon viszont erre azért nincs lehetőség, mert hihetetlen elvárásoknak vannak kitéve a hallgatók/oktatók. Egyszerűen nincs lehetőségük belemélyedni az adott témába. Egy hallgatónak két szakot kell tanulnia, mellette oktatás- és neveléstudományt, pszichológiát, gyakorlati tanórákon kell részt vennie alap- és

középszintűkben. Néha tanítania is kell. Három év alatt 180 kreditet kell teljesítenie alapképzésen, mesterképzésen pedig 120-at (ez azonos a magyarországgal), de mivel itt egy-egy tantárgyért csak 1-3 kredit jár, ezért a teljesítendő tárgyak száma csak alapképzésen eléri a 85-öt. Szemben azzal, hogy Magyarországon a tanárképzésen átlagosan egyetlen szakot tanulnak a hallgatók, egy tárgy teljesítéséért pedig általában 3-6 kredit jár, tehát több idejük marad a tanulásra és a témában való elmélyülésre, nem beszélve a piHENÉSRŐL.

A jelenlegi szlovákiai magyar felsőoktatási rendszer egy hallássérült hallgatónak ezért nem felel meg. Valószínűleg más lehet a helyzet egy szlovák tannyelvű intézményben, ahol sem középszintűkben, sem egyetemen nem szükséges még magyar nyelvet és irodalmat is tanulni, magyar történelmet sem, így több idő jut idegen nyelv tanulására vagy szlovák történelemre, és kevesebb elvárásoknak kell eleget tenni. Önmagában is előnyökkel indulnak ezért a szlovák nyelvű intézményekben tanulók a munkaerőpiacon, ahol alapvető elvárás manapság az idegen nyelv(ek) ismerete.

De mi legyen akkor, ha valaki magyarnak született Szlovákiában vagy bárhol máshol a trianoni békeszerződés után elcsatolt területek közül? Lemondjon-e az ilyen ember a magyar identitásáról és tanuljon alapiskolától egyetemig a számára „idegen” nyelven, vagy térjen „haza”, Magyarországra? Ezek közül a megoldások közül lehet ugyanis választani.

Ezt a döntést mindenkinek magának kell meghoznia – hacsak a szülők korábban már el nem döntötték, hogy gyermekeiket szlovák tannyelvű óvodába/alapiskolába íratták be, ezzel is segítve őket a „szlovák társadalomba” való beilleszkedésbe (vagy asszimilációba?). Aki pedig magyar anyanyelvű ugyan, de hallássérültként született, az többnyire szlovák intézménybe kerül, hogy legalább ennyivel több esélye legyen saját országában érvényesülni.

A hallássérültek számára a minisztérium által kidolgozott felsőoktatási szabályzat Magyarországon kimondja, hogy felvételikor plusz kreditpontot lehet kapni, a kimeneti követelményekben pedig fel lehet menteni a nyelvvizsga szóbeli, esetleg szóbeli és írásbeli részéről is. Ez alapján elég sok hallássérültnek van

lehetősége bekerülni a felsőoktatásba, elvégezni azonban már nem biztos, hogy sikerül nekik. Az állam közben egy szemeszterben egy főre min. 120 ezer Ft-ot költ el, amit a legfontosabb tankönyvek CD-re való rögzítésére is költhetne, és ami csak akkor befektetés, ha a hallgatók diplomát is kapnak, és elhelyezkedniük is lesz hol. Ez nem csak a hátrányos hallgatókra vonatkozik, hanem minden egyes diákra. Be kell már látnunk, hogy a társadalomnak és minden egyes benne élő egyénnek érdeke, hogy aki megkezdte az egyetemi tanulmányait, az be is fejezze, nem beszélve arról, hogy a hátrányos helyzetűeknek több lehetőséget kell teremteni, hogy ne segélyből keljen megélniük.

Ha szorgalmas munkának köszönhetően mégis elvégzi a speciális igényű tanuló a 3-5 évet, a doktori tanulmányokra való felvétel feltétele, hogy az illetőnek legalább egy idegen nyelvből nyelvvizsgálója legyen. Egy hallássérült hallgatónak ebből adódóan szerintem nincs sok esélye doktori felvételre Magyarországon, ha korábban felmentését kérte a nyelvvizsga alól, hacsak a jelnyelvet el nem ismerik nyelvvizsgaként (ami a mostani törvények szerint önálló nyelvként fogadható el), de a kimeneti követelményekben már szó van egy másik idegen nyelv ismeretéről is.

A hallássérült embernek így az a lehetősége marad, hogy ne akarjon doktori tanulmányokat végezni, vagy teljesítse a nyelvvizsgákra vonatkozó követelményeket, nem? Kérdés, hogy hogyan.

Magyarországon a Szabályzat tehát pontokba szedi a felsőoktatásban tanulók esélyegyenlőségének jogait, és kéri a tanárok jóindulatát, segítségét a hallássérült vagy más hátrányos helyzetű hallgatók iránt, de a gyakorlatban ezek a pontok nem igazán érvényesülnek. Többnyire csak a vizsgán, amikor a hallgató külön kérelmére a tanár leírja a meg nem értett kérdéseket, illetve megengedi az írásban történő felelést. Az órákon viszont se idejük, se lehetőségünk nincs arra, hogy tekintettel legyenek egy hátrányos hallgató speciális igényeire.

A valódi problémát tehát a tanórák jelentik, az előadások és szemináriumok, nem a vizsgák.² Minden tisztelet ellenére ki kell jelentenem, hogy 5 év egyetemi tanulmányaim alatt egyetlen tanár volt képes ezt a problémát (számomra) megfelelően meg-

oldani. Azért számomra, mert neki nem volt előnyös, az biztos. A helyzetet ugyanis csak úgy tudta megoldani, hogy a szemináriumot két részre osztotta, kis létszámú csoportokra, ahol mindenkire külön-külön tudott figyelmet szentelni. Ez nekem és a társaimnak nagyon jó volt, mert aki nem tudott vagy nem mert addig mások előtt beszélni, bátrabb lett, ami folytán növekedett a lelkesedésünk, nem beszélve arról, hogy nem volt más választásunk, mint elolvasni minden hétre a feladott szakirodalmat, amiből a tanár kérdéseket tett fel órán (vagy írta le a kérdést). Természetesen mindenki jelest kapott év végén, hiszen elképzelhetetlen lett volna, hogy ne olvassuk és tanuljuk meg a félév során, ami elő volt írva. A tanárnak viszont ehhez fel kellett áldoznia magát, mert mindig kétszer kellett elmondania ugyanazt egymás után, úgy, hogy a felosztott szemináriumért csak egyszer kapta meg a neki járó fizetést.

A szlovákiai magyar intézményekben ez a módszer lehetetlen lenne a nagyszámú hallgató miatt. Egy magyar anyanyelvű, magyar tannyelvű iskolát választott hallássérültnek pedig a tanári szakon kívül nincsenek nagyon továbbtanulási vagy munkalehetőségei. Pedig a legfontosabb az lenne, hogy megfelelő szakot tanuljanak, hogy ezáltal is valamivel több esélyt kapjanak a munkaerőpiacon, amely területen már amúgy is hátrányos helyzetből indulnak el. Fontos lenne ezért pontosan felmérni, melyek azok a szakok, foglalkozások, amelyek megfelelnek számukra és más speciális igényű diákok számára. Egy gyengén látó például nyugodtan lehetne zongorista vagy rádiós, egy hallássérült pedig festőművész vagy szerkesztő, író, restaurátor, ha megvan hozzá a kellő tehetsége, rátermettsége. Nem csak a hátrányokat kell nézni, hanem a lehetőségekre is figyelmet kell szentelni, ezeket kell hangsúlyozni, és felmérni azokat a képességeket, amelyek kialakulnak a különféle „hiányok” miatt. Biztos vagyok benne, hogy egy hallássérült precízebben dolgozik, hiszen megszokta az összpontosítást, a részletekre, apróságokra való odafigyelést. Egy

gyengén látó pedig olyan kifinomult hallással rendelkezik, ami előnyös lehet bármely munkaterületen.

A látássérültek közül ugyancsak nem egy tanul most a felsőoktatásban, mégis az előadások magnóra való rögzítésén kívül a vizsgákra való felkészülést nem sok minden segíti. Nem beszélve olyan egyéb problémákról, mint a tankönyvek vagy szakirodalmak elolvasása, hogy csak a legfontosabbat említsem meg.

A sorsársaimnak mindezt azt mondom, mindenki gondolja meg egyetemi jelentkezése előtt, vállalja-e ezeket a testi-lelki megpróbáltatásokat, legyen tisztában a képességeivel, hogy mi az, amit képes teljesíteni és mi az, amit nem, ismerje a helyzetéből adódó jogi előnyöket és hátrányokat, valamint mindenekelőtt vegye számításba, hogy nem minden szakma alkalmas a számára.

Üzenem továbbá azt is, hogy soha ne adják fel az álmaikat, de olyat válasszanak, ami a képességeik alapján elérhető. Ne adják fel akkor sem, ha mások azt hiszik, van joguk azt mondani nekik, hogy álmvilágban élnek, csak azért, mert harcolnak egy gyerekkori álmukért, vagy azért, hogy ők is teljes életet élhessenek.

És hogy miért tanul tudósna egy hallássérült hallgató másért és nem magáért?

Mert önmagáért az ember ezt nem bírja végigcsinálni. Mert soha nem lesz könnyebb. Se velük, se a világgal. A hallássérültség ugyanis nem egy betegség, amiből az ember majd egyszer kigyógyul, nem ideiglenes lelkiállapot, hanem örökre szól. De ott van a remény, hogy ha nem adja fel, és küzd a céljáért vagy álmáért, talán holnap jobb lesz, mint ma, és a kutatásai talán egyszer hasznára válnak másoknak.

Jegyzetek:

¹ A Debreceni Egyetemen folyik ezzel kapcsolatban kutatás, aminek eredményei eredményeim szerint hasznosak lesznek/és azok jelenleg is.

² Ezen például már azzal is lehetne segíteni, ha az oktató odaadja a saját jegyzeteit a hallgatónak, ha vannak, vagy szemináriumokon dialógus helyett minden hétre az adott témáról rövid, írásban történő beszámolót kér stb.